

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สุภานัน ขวณิมา พย.ม.*

มาริสา ไกรฤกษ์ ปร.ด.**

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงบรรยายแบบการศึกษาเชิงพหุภาคี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สุ่มกลุ่มตัวอย่าง แบบชั้นภูมิ โดยศึกษาจากพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปในโรงพยาบาลเอกชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 280 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพยาบาล 3) การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับกระบวนการพยาบาล 4) การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล และ 5) การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ ตรวจสอบหาความเที่ยงของส่วนที่ 2 ใช้วิธีการของคูเดอร์ริชาร์ดสัน ส่วนที่ 3, 4, 5 ใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.87, 0.87, 0.92, 0.89 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

ผลการศึกษารูปดังนี้ 1) ความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลค่าเฉลี่ยคะแนนโดยรวมเท่ากับ 21.14 อยู่ในระดับมากที่สุด 2) การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = 0.87) 3) การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.85$, S.D. = 0.81) 4) การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 0.71) 5) ความรู้ การสนับสนุนจากผู้บริหาร และการนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลมีความสัมพันธ์กับการใช้กระบวนการพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .125, .805, .826$, ตามลำดับ) 6) ตัวแปรที่สามารถร่วมกันทำนายการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การนิเทศและการสนับสนุนจากผู้บริหารโดยสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการใช้กระบวนการพยาบาลได้ร้อยละ 74.6 ที่ระดับ .01 ได้สมการทำนายในรูปแบบมาตรฐาน ดังนี้

$Z = .24$ (การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล) + $.19$ (การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล)

คำสำคัญ: ปัจจัยทำนาย การใช้กระบวนการพยาบาล พยาบาลวิชาชีพ

*นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
**รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Factors Influencing the Application of the Nursing Process of Professional Nurses in Private Hospitals, Muang District, Nakornratchasima Province

Supanan Chaunpimai M.N.S.*

Marisa Krairiksh PhD**

Abstract

The purpose of this descriptive predictive research was to investigate the influencing factors of the nursing process utilization by registered nurses in private hospitals in Muang district in Nakhon Ratchasima province. The 280 registered nurses who have at least one year of experience in a private hospital. The research instrument was a questionnaire consisted of five parts: 1) general information, 2) knowledge about nursing process, 3) the administrative support for nursing process utilization, 4) the supervision of nursing process utilization, and 5) the nursing process utilization of registered nurses. The reliabilities of part 2, 3, 4, and 5 were 0.87, 0.87, 0.92, 0.89, respectively. Data were analyzed using statistics including frequency, percentage, standard deviation, Pearson product-moment correlation coefficient and stepwise multiple regression.

The results showed that: 1) The average score of knowledge about the nursing process utilization was 21.47 which was the highest level. 2) The overall mean score of administrative support for nursing process utilization was in a high level ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = 0.87). 3) The overall mean score of the supervision of nursing process utilization was in a high level ($\bar{x} = 3.85$, S.D. = .81). 4) The overall mean score of nursing process utilization by registered nurses was in a high level ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = .71). 5) The relationships among knowledge of nursing process, the administrative support, the supervision of nursing process, and the nursing process utilization were positively statistical significance ($p < .01$ $r = .125, .805, .826$, respectively). 6) Factors predicting the nursing process utilization of registered nurses were the supervision and the administrative support which were 74.6% accounted for the variance of the nursing process utilization. The standard predictive equation was

$$Z = .24(\text{supervision of nursing process}) + .19(\text{administrative support for nursing process utilization})$$

Keywords: factors influencing the application, nursing process and profession nurses

*Master of Nursing Science in Nursing Administration Graduate School, KhonKaen University

**Assoc. Prof. of Nursing Administration, KhonKaen University

บทนำ

ระบบบริการสุขภาพ เป็นระบบที่ต้องปรับตัวให้ทันกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสุขภาพของประชาชนอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากผลกระทบจากปัจจัยแวดล้อมภายนอก การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อการตอบสนองตามความต้องการและตามความคาดหวังของผู้มาใช้บริการ โดยยังยึดหลักพื้นฐานของวิชาชีพ ผดุงไว้ซึ่งคุณภาพและมาตรฐานการบริการในระบบสุขภาพโดยรวม¹ บุคลากรพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องทำงานใกล้ชิดดูแลผู้ป่วยตลอดเวลา และพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของระบบสุขภาพงานที่แสดงออกบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์แห่งวิชาชีพ โดยเฉพาะนั้นคือการใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลผู้รับบริการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้รับบริการได้รับการบริการที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด² การที่พยาบาลวิชาชีพนำความรู้ไปใช้ และทักษะส่วนตัวในการปฏิบัติงานมีส่วนช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นวิธีที่จะพัฒนาให้เกิดนวัตกรรมและแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ มีสมรรถนะในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างเต็มความสามารถของวิชาชีพพยาบาล ทำให้เป็นที่ยอมรับของบุคลากรอื่นๆ ในทีมสุขภาพและในสังคมทั่วไป³ กระบวนการพยาบาลเป็นเครื่องมือและวิธีการที่ช่วยให้พยาบาลสามารถให้การพยาบาลอย่างเป็นระบบ โดยใช้การแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการพยาบาลอย่างมีขั้นตอน โดยคำนึงถึงธรรมชาติและพื้นฐานของมนุษย์หรือผู้รับบริการเป็นหลัก และเป็นเครื่องมือหรือแนวทางแสดงถึงความเป็นอิสระของวิชาชีพ กระบวนการพยาบาล มีความสำคัญต่อผู้รับบริการ ทำให้ผู้ป่วยได้รับการตอบสนองความต้องการเป็นรายบุคคล (individualized care) ได้รับการพยาบาลที่ต่อเนื่อง (Comprehensive care) การปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้กระบวนการพยาบาลทำให้พยาบาลปฏิบัติงานได้อย่างอิสระใช้ความรู้ ทักษะ การตัดสินใจ การแก้ปัญหาตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และพื้นฐานศาสตร์ทางการพยาบาล ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ป่วยให้ได้รับการดูแลที่มีคุณภาพสูงสุด สามารถบรรลุเป้าหมายคือผู้ป่วยมีสุขภาพอนามัยดีสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

กระบวนการพยาบาลมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งปัจจุบันสถานการณ์พยาบาลได้กำหนดให้การใช้กระบวนการพยาบาลเป็นตัวชี้วัด

ในคุณภาพทางการพยาบาล⁴ รวมทั้งสถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล ได้กล่าวไว้ในตอนที่ 2 ระบบงานสำคัญของโรงพยาบาล ในเรื่องการบริหารการพยาบาล และปฏิบัติการพยาบาลว่าต้องส่งเสริมการใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลบุคคล ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้บริการที่มีคุณภาพสูง ผสมผสานเบ็ดเสร็จ และเป็นองค์รวม โดยมีการประสานความร่วมมือกับวิชาชีพอื่น⁵ คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่สำคัญคือ เป็นผู้มีความสามารถใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพราะต้องอาศัยองค์ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของพยาบาล ทฤษฎีทางการพยาบาล และหลักวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้พยาบาลมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการจัดการเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของผู้รับบริการเป็นรายบุคคลแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ฟังพอใจในการปฏิบัติงาน วิชาชีพเจริญก้าวหน้า ทั้งยังช่วยในการสื่อสารส่งเสริมนวัตกรรมทั้งเป็นการปรับปรุงคุณภาพการพยาบาลอีกด้วย

การส่งเสริมการใช้กระบวนการพยาบาลของโรงพยาบาลเอกชนในแต่ละโรงพยาบาล โดยทั่วๆ ไปมีแผนปฏิบัติการในเรื่องส่งเสริมการใช้กระบวนการพยาบาลที่นำมาจากแผนยุทธศาสตร์ของโรงพยาบาลแต่ละโรงพยาบาลมีแผนฝึกอบรมให้ความรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงพยาบาลที่แตกต่างกัน บางโรงพยาบาลมีแผนการนิเทศการใช้กระบวนการพยาบาลอย่างชัดเจน บางโรงพยาบาลไม่มีแผนการนิเทศในเรื่องการใช้กระบวนการพยาบาล บางโรงพยาบาลมีระบบสนับสนุนจากผู้บริหารแตกต่างกันทั้งในเรื่องอัตรากำลัง งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์รวมทั้งเอกสารตำรา แหล่งสืบค้นข้อมูล สิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่งผลต่อการนำนโยบายของโรงพยาบาลสู่การปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมการใช้กระบวนการพยาบาลให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี และหากตัวชี้วัดการใช้กระบวนการพยาบาลไม่ผ่านเกณฑ์ก็ต้องนำมาทบทวนวิเคราะห์สาเหตุหาแนวทางแก้ไขต่อไปและจากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบติดตามผลการใช้กระบวนการพยาบาลโดยการตรวจสอบการบันทึกในเวชระเบียนและจากการตรวจเยี่ยมทางการพยาบาลในโรงพยาบาลเอกชน 4 แห่ง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบปัญหาในการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลคล้ายๆ กันคือการบันทึกการใช้กระบวนการพยาบาลไม่ครอบคลุมกับปัญหา ให้การพยาบาลไม่สอดคล้องกับข้อวินิจฉัยทางการ

พยาบาล การปฏิบัติการพยาบาลไม่มีการติดตามประเมินผลต่อเนื่อง ใช้บันทึกทางการพยาบาลเป็นหลักฐานทางกฎหมายไม่ได้เนื่องจากให้การพยาบาลแล้วไม่บันทึก

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยในด้านความรู้ การสนับสนุนจากผู้บริหาร และการนิเทศ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า ปัจจัยดังกล่าวที่มีอิทธิพลต่อการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารทางการพยาบาลในการส่งเสริมและพัฒนาการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพในการปฏิบัติ และพัฒนาการพยาบาลให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน อันจะส่งผลให้เกิดผลดีต่อผู้รับบริการและเป็นที่ยอมรับในสหวิชาชีพและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับการใช้กระบวนการพยาบาลและอิทธิพลของความรู้ การสนับสนุนจากผู้บริหาร การนิเทศต่อการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระบวนการพยาบาลและปัจจัยด้านความรู้ การสนับสนุนจากผู้บริหาร การนิเทศ โดยพบว่าทั้ง 3 ปัจจัยส่งผลต่อการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาล อย่างไร พร้อมผลวิจัยสนับสนุน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบบรรยายเชิงพยากรณ์ (Descriptive Predictive research) เพื่อศึกษาระดับการใช้กระบวนการพยาบาลและอิทธิพลของความรู้ การสนับสนุนจากผู้บริหาร การนิเทศต่อการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปของโรงพยาบาลเอกชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลกรุงเทพราชสีมา โรงพยาบาลป.แพทย์ โรงพยาบาลเซนต์เมรี่ และโรงพยาบาลโคราชเมโมเรียล รวมทั้งหมด 320 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ พยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป จำนวน 280 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการนำรายชื่อพยาบาลวิชาชีพของแต่ละโรงพยาบาลมาทำการสุ่มโดยวิธีจับฉลากแบบไม่มีการแทนที่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของพยาบาลวิชาชีพ 2) แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลเป็นแบบปลายปิด โดยใช้ข้อคำถามจากกรอบแนวคิดของ Iyer และ Camp³ ซึ่งนำข้อคำถามมาจาก ชันทอง มางจันดีอุดม⁶ 3) แบบสอบถามการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล เป็นแบบปลายเปิดที่ผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบสอบถามของ ดวงใจ รัตนธัญญา⁷ โดยใช้กรอบแนวคิดของ Tappen⁸ 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับการนิเทศการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพผู้วิจัยใช้แบบสอบถามการนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยของ ชันทอง มางจันดีอุดม⁶ ที่สร้างจากแนวคิดของ พวงรัตน์ บุญญารักษ์⁹ 5) แบบสอบถามการใช้กระบวนการพยาบาล ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามของ ชันทอง มางจันดีอุดม⁶ ที่สร้างจากแนวคิดกระบวนการพยาบาลของ Iyer และ Camp³

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แบบสอบถามทั้ง 5 ส่วน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และเชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน จากนั้นนำแบบสอบถามไปตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับพยาบาลวิชาชีพที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจำนวน 30 คน วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบสอบถามความรู้เท่ากับ 0.87 และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของแบบสอบถามการสนับสนุนของผู้บริหาร แบบสอบถามการนิเทศ และแบบสอบถามการใช้กระบวนการพยาบาลได้ค่าเท่ากับ 0.87, 0.92, 0.89 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณบดี คณะพยาบาลศาสตร์ ถึงประธานคณะกรรมการจริยธรรม การวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อขอพิจารณา จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ในกลุ่มพยาบาลวิชาชีพใน โรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 4 แห่ง และทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการขอ อนุญาตเก็บข้อมูลในการทำวิจัยจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ส่งถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาล เอกชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาทั้ง 4 แห่ง ติดต่อกับผู้ประสานงานของแต่ละโรงพยาบาลในการช่วย เก็บข้อมูล โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พร้อมส่ง แบบสอบถาม 280 ฉบับโดยใช้ซองปิดผนึกส่งให้ผู้ประสาน งานในแต่ละโรงพยาบาลตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามแต่ละฉบับจะมีซองเปล่าปิดผนึกพร้อมแถมปี สำหรับส่งคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์เป็นรายบุคคล

หลังส่งแบบสอบถามไปแล้ว 2 สัปดาห์ได้รับคืน 250 ฉบับ จึงติดตามแบบสอบถามที่เหลือจากผู้ประสานงาน แต่ละโรงพยาบาล หลังจากนั้นอีก 2 สัปดาห์ได้รับ แบบสอบถามครบ 280 ฉบับซึ่งแบบสอบถามที่ได้รับมีการ ตอบข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ โดยคิดเป็นอัตราตอบกลับ 100% ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนและความสมบูรณ์ของข้อมูล แล้วนำข้อมูลบันทึก ลงในคอมพิวเตอร์ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยให้ความสำคัญ ต่อการปกป้องและคุ้มครองการตอบแบบสอบถามของกลุ่ม ตัวอย่างโดยชี้แจงรายละเอียดให้กับผู้ตอบแบบสอบถาม ทราบอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรและระบุด้วยว่าผู้ตอบ แบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้สามารถถอนตัวเมื่อใดก็ได้โดย ไม่เสียสิทธิใดๆ และผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้รับจะเป็น ความลับและจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น ซึ่ง จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ ประการใด และการตอบแบบสอบถามการวิจัย ผู้ตอบ แบบสอบถามไม่ต้องระบุชื่อและนามสกุล โดยผู้วิจัยได้แนบ ซองปิดผนึกสำหรับใส่แบบสอบถาม พร้อมทั้งระบุหมายเลข โทรศัพท์ และสถานที่ติดต่อของผู้วิจัยไว้ในคำชี้แจงหน้า แบบสอบถามทุกฉบับ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถ ติดต่อกับผู้วิจัยได้โดยตรง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปล ผลระดับ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์ถดถอย พหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย

พยาบาลวิชาชีพกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 96.8 มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปีมากที่สุด ร้อยละ 45.7 รองลงมา 20-30 ปี ร้อยละ 41.1 อายุงานมากที่สุด 6-10 ปี ร้อยละ 31.8 ปฏิบัติงาน ณ โรงพยาบาลกรุงเทพ-ราชสีมา มากที่สุดร้อยละ 37.5 รองลงมา โรงพยาบาลเซนต์เมรี่ ร้อยละ 31.1 และมีประสบการณ์เคยได้รับการอบรม หรือประชุมวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพยาบาล ร้อยละ 56

ความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลพบว่า พยาบาลวิชาชีพมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการใช้ กระบวนการพยาบาลโดยรวมเท่ากับ 21.47 คะแนน จากคะแนนเต็ม 24 คะแนน ($\bar{x} = 21.47$, S.D. = 2.07) อยู่ใน ระดับมากที่สุด

การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการ พยาบาล ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยการสนับสนุนจาก ผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลโดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ หน่วยงานใช้บันทึกการรายงาน ต่างๆ รวมทั้งบันทึกทางพยาบาลเป็นข้อมูลสำคัญ สำหรับผู้บริหารในการประเมินความก้าวหน้าในการปฏิบัติ การพยาบาล ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.82) และน้อยที่สุด คือ ใน หน่วยงานมีเอกสารตำราต่างๆ รวมทั้งแหล่งสืบค้นทาง IT เกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล เพื่อให้ศึกษาหาความรู้ เพิ่มเติม ($\bar{x} = 3.54$, S.D. = 1.04)

การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล ผลการ วิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยการนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการ พยาบาลโดยรวมมีค่าเท่ากับ 3.85 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การนิเทศด้านการประเมินผล การใช้กระบวนการพยาบาล ($\bar{x} = 3.93$, S.D. = .78) และน้อยที่สุด คือ การนิเทศด้าน การสอน ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = .86) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ว่า หน่วยงานมีการ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้กระบวนการพยาบาลตามที่ บันทึกโดยการติดตาม ตรวจสอบจากผู้ประเมิน ($\bar{x} = 3.95$,

S.D. = .76) และน้อยที่สุด คือ หัวหน้าได้พยายามสอดแทรกเรื่องเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลเข้าไปในขณะทำ Nursing round และข้อที่ 6 ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลทั้ง 5 ขั้นตอน ($\bar{x}$ = 3.76, S.D. = .82 และ $\bar{x}$ = 3.76, S.D. = .86 ตามลำดับ)

การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.17, S.D. = .71) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านที่ 2 การวินิจฉัยการพยาบาลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.52, S.D. = .55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยรายข้อที่มากที่สุดคือการติดตามศึกษาผลตรวจทางห้องปฏิบัติการ และจากการตรวจด้วยเครื่องมือพิเศษต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = .49) และอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยข้อที่น้อยที่สุดคือ มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการพยาบาล ($\bar{x}$ = 3.59, S.D. = 1.03) และอยู่ในระดับมาก

ความสัมพันธ์พบว่า ความรู้ การสนับสนุนจากผู้บริหาร และการนิเทศมีความสัมพันธ์กับการใช้กระบวนการพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลมีความสัมพันธ์กับการใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาล อยู่ในระดับสูง (r = .826, $P < .01$) และการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลมีความสัมพันธ์กับการใช้กระบวนการพยาบาล อยู่ในระดับสูง (r = .805, $P < .01$) และความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลมีความสัมพันธ์กับการใช้กระบวนการพยาบาล ในระดับต่ำ (r = .125, $P = .05$) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล ได้ร้อยละ 74.6 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปแบบมาตรฐาน (Beta) พบว่า ตัวแปรที่มีค่า Beta สูงสุด คือการนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล (Beta = .24) รองลงมาคือ การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล (Beta = .19) ตามลำดับ แสดงว่า การนิเทศเกี่ยวกับ

การใช้กระบวนการพยาบาล เป็นตัวพยากรณ์สำคัญอันดับแรกในการพยากรณ์การใช้กระบวนการพยาบาล รองลงมา คือการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล โดยสามารถสร้างสมการพยากรณ์การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพดังนี้

Y (การใช้กระบวนการพยาบาล) = 2.626 + .244 การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล + .194 การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล จากสมการอธิบายได้ว่า เมื่อการนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลเปลี่ยนแปลงไปหนึ่งหน่วย จะทำให้การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ ในโรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เปลี่ยนแปลงไป .244 เมื่อการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล เปลี่ยนแปลงไปหนึ่งหน่วย จะทำให้การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ ในโรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เปลี่ยนแปลงไป .194 หน่วย

การอภิปรายผล

การใช้กระบวนการพยาบาล พบว่า พยาบาลวิชาชีพมีระดับการใช้กระบวนการพยาบาลโดยรวมในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิราพร พรหมพิทักษ์กุล¹⁰ เนื่องจากพยาบาลวิชาชีพต้องใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงาน นั่นก็คือการนำกระบวนการพยาบาลมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นประจำทุกวัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้ป่วย นอกจากนี้ อาจเป็นไปได้ว่า พยาบาลมีความตื่นตัวในการพัฒนาตนเองเนื่องจากมีระบบประกันคุณภาพเข้ามาเกี่ยวข้องรวมทั้งมีการตรวจเยี่ยมทางคุณภาพทั้งภายในและภายนอก เช่น การตรวจเยี่ยมจากฝ่ายการพยาบาล การตรวจเยี่ยมประเมินคุณภาพจากสถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล และความก้าวหน้าของวิชาชีพพยาบาลที่มีการเปลี่ยนแปลงตามบันไดอาชีพ และการมีแผนฝึกอบรมในฝ่ายการพยาบาลเองก็มีส่วนสนับสนุนให้การใช้กระบวนการของพยาบาลวิชาชีพมีมากขึ้นจากเดิม

ความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลในการศึกษาครั้งนี้พบว่า คะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 21.47 ($\bar{x}$ = 21.47, SD = 2.07) จากคะแนนเต็ม 24 คะแนน จากผลการวิจัย พบว่าพยาบาลวิชาชีพส่วนใหญ่ เคยได้รับการอบรมการใช้กระบวนการพยาบาล มากถึง 157 คน

คิดเป็นร้อยละ 56 และพยาบาลวิชาชีพทุกคนเคยได้เรียน การใช้กระบวนการพยาบาลจากสถาบันที่ตนศึกษา จึงทำให้เกิดความรู้ในการกระบวนการพยาบาลมาใช้ในการปฏิบัติงาน อีกทั้งประสบการณ์การปฏิบัติงานอายุงาน 6-10 ปีมีมากถึง ร้อยละ 31.8 ทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน

การสนับสนุนจากผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้ กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = .87) ซึ่งสอดคล้องกับ สุภานี อ่อนชื่นจิต และสุนันท์ ศรีวิรัตน์¹¹ ที่ศึกษาบทบาทของผู้บริหาร การพยาบาลในการส่งเสริมสุขภาพ การดำเนินการด้านคุณภาพใดๆ ในโรงพยาบาลผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการ ส่งเสริมและสนับสนุนเพราะผู้ที่จะเปลี่ยนแปลงแนวทางคือ ผู้บริหารการพยาบาลผู้บริหารการพยาบาลต้องสามารถ ต่อยอดการพัฒนาคุณภาพทางการพยาบาลที่มีอยู่สู่การ พัฒนาระบบคุณภาพในภาพรวมของโรงพยาบาลได้

การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาลของ พยาบาลวิชาชีพพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.85$, S.D. = .81) ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของจิราพร พรหมพิทักษ์กุล¹⁰ การนิเทศทางคลินิก เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล ระหว่างผู้บังคับบัญชา กับผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ เกิดคำแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุนแก้ไข ปรับปรุง ให้งานไป จดมุ่งหมายเดียวกัน ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้ ในที่นี้หมายถึงระดับอาวุโสกว่าที่ได้รับมอบหมายหรือมีหน้าที่กำกับดูแล หรือหัวหน้าหรือผู้ช่วย ขึ้นไป อย่างไรก็ตามการ นิเทศจะมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้นิเทศจะต้องมีความรู้ เชี่ยวชาญในด้านนั้น จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดโดยเฉพาะ ด้านกระบวนการพยาบาล เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ข้อมูล หรือวิธีการปรับปรุงไปใช้นั้นได้ตรงจุดตาม กระบวนการพยาบาลมากขึ้น เป็นไปตามศาสตร์ของวิชาชีพ การพยาบาล

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล การสนับสนุนจากผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการใช้ กระบวนการพยาบาล การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล และการใช้กระบวนการพยาบาล ของพยาบาลวิชาชีพ

ปัจจัย	การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ		
	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	P - Value	ระดับความสัมพันธ์
ความรู้เกี่ยวกับการใช้ กระบวนการพยาบาล	.125*	.036	ต่ำมาก
การสนับสนุนจากผู้บริหาร เกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล	.805**	.000	สูงมาก
การนิเทศเกี่ยวกับการใช้ กระบวนการพยาบาล	.826**	.000	สูงมาก

**มีความสัมพันธ์ที่ระดับ .01, *มีความสัมพันธ์ที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) การทดสอบการมี นัยสำคัญของ B ของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุที่ใช้พยากรณ์การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาล วิชาชีพ ในโรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ตัวพยากรณ์	B	SE (b)	Beta	t	sig
การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล	.244	.02	.24	10.33	0.00
การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล	.194	.02	.19	8.03	0.00

R = .86 Constant = .2626 R² = .746 F = 597

*P< .01

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ การสนับสนุนจากผู้บริหาร และการนิเทศเกี่ยวกับการ กระบวนการพยาบาล กับ การใช้กระบวนการพยาบาลพบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด ต่อ การใช้กระบวนการ พยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ คือการนิเทศเกี่ยวกับการใช้ กระบวนการพยาบาล อยู่ในระดับ สูงมาก ($r = .826, P < .01$) รองลงมา คือ การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้ กระบวนการพยาบาลอยู่ระดับสูงมาก ($r = .805, P < .01$) และน้อยที่สุด คือ ความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการ พยาบาลมีความสัมพันธ์กับ การใช้กระบวนการพยาบาล ของพยาบาลวิชาชีพ อยู่ในระดับต่ำ ($r = .125, P = .05$)

ปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายการใช้กระบวนการ พยาบาล จากการวิเคราะห์พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยใน รูปแบบมาตรฐาน (Beta) พบว่า ตัวแปรที่มีค่า Beta สูงสุด คือการนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล (Beta = .24) รองลงมาคือ การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้ กระบวนการพยาบาล (Beta = .19) ตามลำดับ แสดงว่า การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล เป็นอันดับ แรกในการทำนาย การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาล วิชาชีพ รองลงมา คือ การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการ ใช้กระบวนการพยาบาล โดยสามารถสร้างสมการทำนาย การใช้กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$Y = 2.626 + .244$ การนิเทศเกี่ยวกับการใช้ กระบวนการพยาบาล + $.194$ การสนับสนุนจากผู้บริหาร เกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

$Z = .24$ การนิเทศเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล + $.12$ การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการ พยาบาล

ปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายการใช้กระบวนการ พยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเอกชนในเขต อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมาโดย ตัวแปรที่สามารถ ทำนายได้เป็นอันดับแรกคือ การนิเทศเกี่ยวกับการใช้ กระบวนการพยาบาล (Beta=.24) เนื่องจากการนิเทศเป็น กลยุทธ์อย่างหนึ่งในการสนับสนุนการบริหาร โดยเพิ่มพูน ความรู้ความสามารถและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจน ระดมทรัพยากรต่าง ๆ ช่วยเหลือสนับสนุนทั้งนี้จะช่วย เปลี่ยนแปลงการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ส่วนการ

สนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้กระบวนการพยาบาล (Beta=.19) เป็นปัจจัยที่ร่วมกันทำนายการใช้กระบวนการ พยาบาลการส่งเสริมการใช้กระบวนการพยาบาลนอกจาก จะทำได้จากการนิเทศแล้ว การสนับสนุนจากผู้บริหารก็เป็น อีกปัจจัยที่สามารถส่งเสริมการใช้กระบวนการพยาบาลร่วม กันได้ โดยหน่วยงานใดที่ผู้บริหารให้การสนับสนุนการใช้ กระบวนการพยาบาลอย่างเต็มที่ ก็จะทำให้หน่วยงานนั้น สามารถที่จะนำเอากระบวนการพยาบาลไปใช้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และปัจจัยด้านนิเทศกับปัจจัยการ สนับสนุนจากผู้บริหารร่วมกันทำนายการใช้กระบวนการ พยาบาลโดยรวมได้ร้อยละ 74.6

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารควรจัดระบบเสริมสร้างกำลังใจ ยกย่อง เสริมแรง ให้กับพยาบาลวิชาชีพที่ใช้กระบวนการพยาบาล ในการปฏิบัติงานโดยให้รางวัลหรือมอบประกาศนียบัตร ชมเชยแก่พยาบาลวิชาชีพที่ใช้กระบวนการพยาบาลได้ อย่างดีเยี่ยม
2. ผู้บริหารควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการสืบค้นความรู้ เช่น ทางด้าน IT เอกสารตำราเกี่ยวกับการใช้กระบวนการ พยาบาลในโรงพยาบาลมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ผู้บริหารควรจัด ห้องสมุด แหล่งค้นหาทาง IT ตำราเอกสารต่างๆ เพื่อเป็น แหล่งสืบค้น
3. ผู้บริหารควรจัดระบบนิเทศด้านการสอน โดยจัด ให้มีการทำ Nursing round/ Nursing conference อย่าง ต่อเนื่อง รวมทั้งสอดแทรกเรื่องเกี่ยวกับการใช้กระบวนการ พยาบาลเข้าไปในการทำ pre-post conference เป็นการ เรียนรู้และพัฒนาการใช้กระบวนการพยาบาล
4. ควรศึกษาโดยให้หัวหน้าเป็นผู้ประเมินการใช้ กระบวนการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ เพื่อลดความ ลำเอียงในการประเมินตนเอง ทำให้ข้อมูลเป็นกลางมาก ยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.มาริสสา ไกรฤกษ์ คณาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ สาขาการบริหารการ พยาบาลมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาท วิชาความรู้จนสามารถนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ และ ผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

References

1. Jirasinthipok T. Nursing standard in hospitals (2nd revised edition). J NursDiv 2008; 35(1): 135-42.
2. Haruthai C, Wongsuvansiri S, Leelawong, Kwansathapornkul K, Kladjomphong P. Guidelines for the storage of quality indicators for nursing services 2016. Nonthaburi: Nursing Division, Ministry of Public Health; 2018.
3. Iyer PW, Camp NH. Nursing documentation: a nursing process approach. 2nd ed. St. Louis: Mosby Year Book; 1995.
4. Thailand Nursing and Midwifery Council. Quality improvement in nursing care service at secondary and tertiary level. Nonthaburi: Thailand Nursing and Midwifery Council; 2013.
5. Healthcare Accreditation Institute (Public Organization). Hospital standard & health services. 1st ed. (Thai version). Nonthaburi: The Institute; 2008.
6. Mangchandeudom K. Factors affecting the use of nursing process by professional nurses in the Northeast Regional Hospitals, Ministry of Public Health [Thesis]. KhonKaen: Graduate School, KhonKaen University; 2006.
7. Rattanathanya D. Relationship between selected factors and the nursing process utilization in clinical-nursing practice of professional nurse in Maharaj NakornChiangmaiHospital [Thesis]. Nakhon Pathom: Graduate School, Mahidol University; 1990.
8. Tappen RM. Nursing leadership and management: concepts and practice. 3rd ed. Philadelphia: F.A Davis; 1995.
9. Boonyanurak P. Supervision and training of nurses in the clinic. 2nd ed. Chonburi: Faculty of Nursing, Burapha University; 1995.
10. จิราพร พรหมพิทักษ์กุล. ความสัมพันธ์ระหว่างกรณีศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพยาบาลของหัวหน้าหอผู้ป่วยกับการขับเคลื่อนการพยาบาลของพยาบาลประจำการในโรงพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการพยาบาล บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2541.
11. สุภาณี อ่อนชื่นจิต และสุนันท์ ศรีวิรัตน์. บทบาทของผู้บริหารการพยาบาลด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ. สงขลานครินทร์เวชสาร 2550; 25(5), 415-424.